

7. Сухомлинська О. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет : актуальні проблеми / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2003. – № 1. – С. 39–43.

8. Сухомлинська О. Персоналія в історико-педагогічному дискурсі / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2001. – № 1. – С. 10–15.

Анотація

Л.С.Смолинчук

К проблеме классификации источниковой базы исследования персоналии

В статье рассматривается источниковая база исследования персоналии, составляющими которой являются: автобиографии, характеристики, анкеты, научные и творческие отчеты; воспоминания и дневники самого педагога и других лиц, касающиеся жизнедеятельности персоналии; официальные личные документы (свидетельства о рождении, браке, документы об образовании, воспоминания, фотографии); имущественно-хозяйственные документы, позволяющие определить влияние таких факторов как здоровье или финансовое состояние персоналии на ее жизнедеятельность; частная переписка, рецензии на педагогическую и научную деятельность персоналии.

Ключевые слова: персоналия, источниковая база исследования персоналии, жизнеописание, педагогический наследие.

Summary

L.S.Smolinchuk

On the Problem of Classification of the Source Base of the Personality Research

The source base of the personality research, which includes: autobiographies, characteristics, profiles, scientific and creative records, memoirs and diaries of an educator himself and other people regarding personality life activities; official personal documents (birth certificates, marriage certificates, education documents, memories, photographs); property and business documents that allow to determine the influence of such factors as health or financial position of a personality on his life activities; private correspondence, reviews on educational and scientific activity of a personality, is considered in the article.

Key words: a personality, source base of the personality research, biography, pedagogical heritage.
Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК 37.013-05:061(477)

М.В.СОЛОВЕЙ,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)

**Ціннісні та організаційні основи «Пласту» в поглядах
Олександра Тисовського (1886–1968)**

У статті проаналізовано погляди Олександра Тисовського щодо цінностей та організаційних умов виховання особистості в українській національній скаутській організації «Пласт». В основу діяльності «Пласту» О.Тисовський поклав ідею вірності Богу та Україні, яка і стала фундаментальною у вихованні молоді. Похідними були моральні принципи: допомагати іншим та дотримуватись пластового закону. На думку О.Тисовського досягнення означеного ідеалу можливе завдяки праці над собою, подоланні фізичних і моральних перешкод, гартування волі і характеру, змагання за найкраще виконання свого обов'язку. Наріжними точками формування моральної свідомості і ціннісного ставлення пластуна до себе, до людей і життя в цілому були закони Пласту. В організаційному відношенні опанування законами пласту ґрунтувалось на трьох ступенях випробувань. Ступенями вищої досконалості О.Тисовський пропонував титули: «Гетьманський пластун-скоб» та «Почесний пластун». Їх мета полягала в тому щоб підготувати молодь з різних галузей знань і професій, які б водночас мали практичне значення у повсякденному житті, давали можливість бути успішним, підприємливим, готовими служити громаді і Батьківщині.

Ключові слова: Бог, Україна, пластовий закон, точність, чемність, честь, відповідальність, ошадливість.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В системі дитячого руху України скаутська організація «Пласт» має унікальний, багатогранний досвід виховної діяльності. Через її соціально-педагогічну систему самовиховання пройшло чимало видатних постатей, які стали відомими діячами освіти, науки, культури, політики. Серед таких, власне, і – Олександр Тисовський (1886-1968) – педагог, теоретик, організатор і популяризатор пластового руху в Україні та світі.

Аналіз досліджень і публікацій... Окремі аспекти життя і діяльності Олександра Тисовського висвітлені у працях, присвячених історії української скаутської організації «Пласт» [5; 6]. Серед інших джерел заслуговують на увагу спогади Теодора Даниліва [4], Звіт О.Тисовського про створення організації у Львівській гімназії [3], його книга «Життя в Пласті» [7], сучасні дослідження виховання особистості в «Пласті». Разом з тим роль О. Тисовського, його погляди на ідейні основи цієї організації розкрита частково.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у висвітленні поглядів Олександра Тисовського на ціннісні та організаційні основи української скаутської організації «Пласт».

Виклад основного матеріалу... Олександр Васильович Тисовський народився 9 серпня 1886р у Львові. Його батько був учителем математики і фізики в чоловічій учительській семінарії. Отож, виховувався у сім'ї де панував дух науки, культури і високоморальних стосунків. Зростаючи, здобув європейську освіту: закінчив польську приватну школу, німецьку державну гімназію і Українську державну академічну гімназію з відзнакою, вступив на філософський факультет Львівського університету, де обрав спеціальність природознавство і здобув ступінь доктора філософії. У 1911 р. склав учительський екзамен і став заступником учителя (суплентом), а згодом і вчителем природознавства в Українській державній академічній гімназії, в якій і працював до 1939 р. Саме у цьому навчальному закладі організував пластовий гурток, члени якого урочисто прийняті до «Пласту» 12 квітня 1912 року про що свідчить звіт, складений ним за 1912/13 навчальний рік [3].

Утворення «Пласту» в часі співпало зі складними перетвореннями, які переживала Європа на початку ХХ ст. Як зауважує сам Олександр Тисовський, «... серед молоді, особливо польської національності, точилась активна робота спрямована на творення нової організації, яка б діяла на ідеологічних принципах англійського скаутингу (*Scouting for Boys by Lieut.-Gen. Sir Robert Baden Powell L. CB. London C. Arthur Pearson Ltd. 1911.*)». Познайомившись із англійським скаутингом з книжки польського автора Анджея Маковського (*Scouting jako system wychowania mlodziezy. Andrzej Malkowski, Lwow. 1911. Nakladem Związku polskich Tow. Sokolich*), О.Тисовський розробляє ідейну основу, структуру, принципи української скаутської організації, які увійшли в історію дитячого і молодіжного руху з назвою «Пласт».

У спогадах О.Тисовський зауважував, що для «... української молоді потрібно якоїсь організації для її національно-патріотичного виховання, тим більше, що на основі мого досвіду, як колишнього учня і тепер як учителя, я стверджував і писав ..., що «школа вчить але не виховує» [5]. Отже, вважаючи, що школа навчає, але не виховує, і не маючи змоги вплинути на запровадження бажаної ним реформи у цій сфері, Олександр Тисовський розробляє унікальну виховну систему подібну до скаутського руху, який розвивався у той час в країнах Європи.

Створенню «Пласту» передувала дискусія щодо ідейної і змістовної основи організації. Зокрема, П.Франко наполягав на військовому спрямуванні діяльності з відповідною структурою та стилем керівництва. На переконання ж Олександра Тисовського, «Пласт» мав бути самодіяльною організацією молоді, в якій на перше місце виступає особистість, її духовно-моральні якості (*...людські прикмети – Ол.Тис.*) як сукупність цінностей, що «...найкраще розвинені» і можуть слугувати формуванню справді сильної спільноти людей (*...утворити сильну суспільність – Ол.Тис.*) і відповідної державності. Найвищою метою «Пласту», на думку О.Тисовського, є розвиток: загальнолюдських (*...розвій всієї людської спільноти – Ол.Тис.*), національних (*...народні цілі – Ол.Тис.*), родинних і особистих цінностей.

Таким чином, духовність і моральна спрямованість у концепції «Пласту» О.Тисовського стають першоосновою, а етичні та естетичні погляди, почуття і переконання розглядаються ним як вища ступінь духовного і морального розвитку особистості «...етичні та естетичні згляди все мають першєнство перед вузько практичними – Ол.Тис.»).

За задумом О.Тисовського, «Пласт» своїм устроєм мав сприяти самовихованню не через військовий вишкіл, а за рахунок внутрішньої організації і системи випробувань при допомозі старших, але без «...їхнього старшування у шкільному стилі – (Ол.Тис.)». Власне, йшлося про організацію, яка діє на засадах самоврядування, без втручання (*звичного для школи – Ол.Тис.*) дорослих.

Ключовим елементом у вихованні молоді, за О. Тисовським, є праця над собою, гартування волі і характеру, шляхетне змагання молоді за найкраще виконання свого обов'язку. По суті, молоді люди, дотримуючись основних принципів організації, мали виховували у собі високі патріотичні почуття і переконання свідомої боротьби до об'єднання народу (*...скріплення народного організму – Ол. Тис.*) на основі всебічної підготовки майбутніх громадян (*...будучих членів суспільності – Ол. Тис.*) до активного життя у різних соціальних умовах. Цим ідейними настановленнями О.Тисовський спрямовував учнівську молодь на розвиток патріотичних почуттів на основі нових перемог та випробувань, в першу чергу над собою. Він усвідомлював складність цього процесу і наголошував на необхідності розбудовувати організацію таким чином, щоб розвивати особистісні

якості молодих людей, а саме: **спостережливість** (*помічати все, що нас окружає всіми замислами – Ол.Тис*); **вміння** встановлювати зв'язки між явищами, що спостерігаються, та прогнозувати їх розвиток (*пізнавати зв'язки поміж поміченими явищами та предвиджувати наслідки з причин – Ол.Тис*.); **практично застосовувати** здобуті знання у вирішенні різних проблем життя (*...вихіснювати здобутий досвід в боротьбі о бутте, практичне приміненне попереднього – Ол.Тис*); **мотивацію** до фізичного самовдосконалення (*...фізичне здоровле – Ол. Тис*.) та дотримання правил особистої гігієни (*...по можности точно перестерігати основних правил гігієни – Ол. Тис*.).

Діяльність молоді у «Пласті» ґрунтується на самоусвідомленні моральних засад життя і самовихованні такої якості характеру, як самовладання за будь-яких обставин (*...дати собі власними силами раду у всяких обставинах – Ол.Тис*) на основі свідомого виконання пластового закону без порушення моральних принципів (*...одначе без нарушення прийнятих основ моралі – Ол.Тис*).

Філософсько-світоглядна сутність цього процесу найбільш точно відображалась у словах клятви, яка складалась з трьох основних обов'язків пластуна й урочисто звучала: *«...Присягаю своєю честю, що робитиму все, що в моїх силах, щоб бути вірним Богові й Україні, допомагати іншим, жити за пластовим законом і слухатись пластового проводу»* [7, с.83].

Ідея вірності Богові і є головною ціннісною основою виховання та самовиховання сильної духом і морально багаті особистості, хоча в перших документах щодо створення «Пласту» ми не знаходимо в тексті слів (речень) в яких би прямо вказувалось на цю ідеологему[9]. Проте, як свідчать дослідження М.Димид [2] О.Тисовський надавав цій ідеї першоосновне значення, вважаючи що всяке добро і всяка краса має лише одне джерело – Господа Бога. У праці ж «Життя в Пласті» ця думка набуває відповідного звучання і завершення. *«... Християнський моральний закон, віра батьків і падідів наших, яка ... зрослась з культурою нашого народу – це наша найвища цінність. Їй надаємо першість»* – писав Олександр Тисовський [7, с.84]. Ідею вірності Богу О.Тисовський передає через осмислення ідеалу краси і добра, а також *«...справи надлюдського Добра і безспірної правди існування Творця Всесвіту»* [7, с.84]. Він не наполягає на конкретних шляхах розуміння ідеалу Бога, але наголошує, що пластун має пізнавати і відкривати *«...Бога... спрчинника всіх ідеалів у людській душі»*, *« ...знати, бути певними того, що над нами є Бог, якого нам треба почитати й якому треба бути вірним»* [7, с.171].

На цьому й будувалась робота в «Пласті», орієнтуючи особистості на самовдосконалення і саморозвиток як нескінченність, що власне співпадає з християнським, евангельським підходом, де найвищою досконалістю є він, Бог. Отже, вірність Богові як практична складова діяльності «Пласту» спрямовує молоду людину на прийняття духовного християнського ідеалу, котрий пронизує усе життя і проявляється у самовдосконаленні як руху задля служіння на боці добра і справедливості.

З точки зору Олександра Тисовського, «Пласт» не навчав певної релігії, проте всім своїм засобами мав створювати основу для духовного ствердження у вірі. «Пласт» був нерозривний з вірою і вчив молодих людей бути з Богом і поцінувати його як силу, що дає життя і силу духу, створює основу для відповідних почуттів, вчить бачити духовну красу людини, її нескінченність і єдність з природою як могутнім Божим творінням.

Власне цінності, які приймає і має розвивати пластун, впливають із християнського ідеалу людини як усезагальноючого і всеохоплюючого, що спрямовує до служіння не лише фізично, а й своїм духом як протиставлення тілу. *«Пильнуйте й моліться – каже Христос ученикам, що зморено заснули під час його страждань в Гетсимському саду – бадьорий бо дух, але немічне тіло (Єв. Марка, розділ 14, ст. 38)»* [1]. Отже, шлях до духовної досконалості пролягає через випробування, духовні зусилля, усвідомлення творця як вищої цінності і духовного начала. Але цей рух не споглядання - це активна, творча діяльність молодих людей *«...які хочуть дотримуватись усіх навіть найважчих правил – Ол. Тис.»* [4].

На думку О.Тисовського вірність Україні *«...це право і привілей, бо цеж значить бути вірному усьому, що цілком природно нам близьке, дороге й рідне»* [7, с.84]. У практичному сенсі він окреслює лінію виховання, яка ґрунтується на любові до своїх батьків, сестер, рідної культури, нашої прадавньої землі, *«...української спільноти де б вона не жила у колі вільних народів»* [7, с.86].

З імперативу вірності Богові та Україні впливає ідея доброго вчинку – допомагати іншим, послухність і обов'язок виконувати пластовий закон, який зобов'язував пластуна щоденно *«...робити все, що в Твоїй силі»*, навіть тоді, коли недостатньо досвіду.

Закони «Пласту» на думку Олександра Тисовського, мали виступати тими наріжними точками, де закладались основи моральної свідомості, основні цінності та формувався ідеал людини, здатної іти через самопізнання до себе, до власного «Я», до людей і до Бога. За його задумом [3] найкращі особисті якості виховувались за умови, що кожен пластун дотримується даного ним слова (*пластун є словний – О.Тис.*), живе по честі, виконує взяті перед собою, людьми і Богом зобов'язання. Не

зважаючи на жодні перешкоди, будь-яку справу за яку взявся, виконує щонайкраще, по совісті (...пластун є совісним – Ол. Тис.), з почуттям відповідальності за свою поведінку і вчинки перед самим собою, людьми, суспільством. Пластун є чемним, ввічливим, шанобливо ставиться до старших за віком, влади, жінок, власне «...супроти кожного чоловіка, головно супроти старших віком чи урядом і супроти жінок – О.Тис.». При цьому за жодних обставин не принижує інших «...ся чемність не сміє переходити в понижуване – О.Тис», прислуховується до порад, виконує накази влади (...послушний своїй пластовій влади (хоч дозволяє ся на критику приказу, але щойно по його сповненню – О.Тис).

Як ідейний натхненник та організатор «Пласту» – О.Тисовський звертав увагу на такі якості характеру особистості пластуна, як точність і ощадливість. У виведених правилах пластового закону він зазначав: пластун є точний – «...додержує точно речення визначеного до розпочинання або покінчення якогось заняття – О.Тис», а також ощадливий (не тратить без потреби й хісна ні гроша, ні часу, ні енергії, а то збуває, заховає на таку хвилю, коли буде потрібно – О.Тис) і допитливий, пильний (не опускає ніколи нагоди навчитися або довідатися чого не будь – О.Тис).

У ставленні до людей уважний, приятельський, шанобливо ставиться до інших, надає безкорисну допомогу всім хто її потребує не зважаючи на політичні чи релігійні погляди. Однак за умови що йдеться про захист честі й моралі, ідейних поглядів, або ж при загрозі здоров'ю чи життю (Поміч дотичить лиш справ моральних, ідейних та загроженню здоров'я й життя – О.Тис). В разі, коли ж під загрозою власна честь, пластун має проявити терпимість і внутрішню духовну рівновагу (...оскільки не є спонуканий безпосередньо боронити свого життя) та клопотати перед старшими керівниками розглянути справу і визначити міру вини і відповідальності кожного. (... і справу віддати під суд пластової старшини..., щоби честь зобидженого була вповні привернена).

В особистому житті пластун завжди прагне до самовдосконалення. Досягнувши поставленої мети, обов'язково бере більш складні зобов'язання (коли осягнене вищої цілі вимагає доконче нарушення чогось іншого), дбає про красу, власне здоров'я (шанує і плекає своє здоров'є), тому не палить, не вживає алкоголь і отрут (...тож не вживає ніяких отрут, передовсім не п'є алкоголічних напійків і не курить тютюну – О.Тис). Завжди оптиміст. Навіть у найскладніших обставинах не втрачає бадьорість духу, сповнений добрими думками, позитивним баченням розвитку подій (...все доброї гадки й веселий навіть в найтяжчих обставинах – О.Тис).

Обов'язково з повагою і пошаною ставиться до матеріальних і духовних благ, створених людьми, попередніми поколіннями, ровесниками (... поважає все, що повстало працею інших та є віддане на ужиток суспільності – Ол.Тис.). Отож, щоденна праця шанується (на кожному кроці мусить бути безумовно пошанована.) як найважливіша цінність, невід'ємна складова активного життя сумлінного і діяльного громадянина

Досягнення духовно-морального ідеалу ґрунтувалось на самостійному опануванні ідеями пластового закону, оволодінні методами самовдосконалення (...вивчити всі досі відомі способи як давати собі раду у всяких обставинах – О.Тис) і збагачення власного практичного досвіду добрими справами (...зібрати як найбільше власного досвід – О.Тис). Власне добродійна діяльність, на думку О.Тисовського, мала бути щоденною справою, виконаною в душі пластового закону (прислужитися кому чим не будь, заощадити сотик і т.п.) при дотриманні дисципліни і виконання розпоряджень пластової старшини. За невиконання умов організації пластунів виключали з гуртка (... несповнення одного з тих приписів потягає за собою безумовне виключення з уладу – О.Тис).

Розробляючи структуру організації О.Тисовський виділяє дві форми систематичної праці членів об'єднання: зібрання (сходина – О.Тис) і фахові навчання (вишкіл – О.Тис). Тут вирішувались питання організаційного характеру, здійснювалась різноманітна самовиховна діяльність (самовішкільна праця – О.Тис) пластунів. Рівень проведення зборів був одним із показників роботи пластової організації.

Навчання у «Пласті», за задумом О.Тисовського було ступеневе і завершувалось у формі випробування (іспиту). Першому іспиту передувало ознайомлення з роботою організації, її ідейними засадами, законами, правилами поведінки і дисципліною. У цьому зібранні брали участь прихильники «Пласту» – ті, кому подобалась ідея жити за законами честі. Прихильники готувались до першого іспиту. Щоб його скласти, необхідно було під час гри Кіма запам'ятовувати 16 предметів із 24, знати структуру «Пласту» та обов'язки членів гуртка, знати пластові відзнаки, вміти попластовому вітатись та виконувати накази, знати та розуміти пластові закони, клятву, гімн і Статут.

Молоді люди, які приймали правила і закони «Пласту» та складали перші іспити, ставали членами організації, брали участь в усіх заходах і активно готувались до випробувань другого ступеня.

Далі пластун мав долати пішим ходом два кілометри за 15 хвилин, вправлятись з конем, за допомогою двох сірників розводити багаття з матеріалу, який є на місцевості, знати правила

порятунку у найскладніших ситуаціях під час виконання вправ (*втрата пам'яті, зранене, звихнене, укушене гадюки, зломане кости, відморожене і т. п.*); вміти орієнтуватись на місцевості, подавати знаки азбукою Морзе, зарекомендувати себе у добрих справах протягом трьох днів, мати заощадження (*мати зложено в касі заощаджену при найменше 1 К.*). А ще вміти надати першу медичну допомогу при переломі, знайти сторони горизонту за допомогою компасу, годинника, сонця і місяця, читати військові карти і плани. Обов'язково здійснити триденну подорож (*...лішки, конем, колесом, лодкою і т. п. – О.Тис*), пройшовши щоденно не менше 25 км і вести в дорозі виключно табірний спосіб життя, заощадити кошти (*доказу, що в касі зложив заощаджених 5 К (К – крон, М.С.); – О.Тис*) та залучити до організації щонайменше одного прихильника й допомогти йому скласти іспит учасника. Після складання другого іспиту юнаки ставали пластунами-розвідниками.

Третє випробування давало можливість виявити, як досконало володіє пластун уміннями з попередніх рівнів, а також уміння плавати, визначати висоту і вагу на око, власноруч виготовляти предмети побуту. Претендент на третій рівень мав підготувати одного учасника. Особі, яка пройшла третій рівень випробувань присвоювалось почесне звання «СКОБ». Це звання втілювало основні ідейні засади, які виявлялись у гаслі (ключі) пластуна, яким він зустрічає іншого друга-пластуна та вітає його словом «СКОБ». Ці літери як пише О.Тисовський: «... влучно висловлюють істотні прикмети доброго пластуна, або кажуть йому, яким йому треба бути: *сильним, красним, обережним, бистрим*» [7, с.117].

Сила розглядалась не лише як тілесна якість, а радше як сили честі, гідності за будь-яких обставин служити і бажати добра своїй Вітчизні та людям. Пластун завжди мав гарний (*пристойний*) вигляд, не допускав щодо себе й інших людей поганого вчинку чи слова, тобто він був *красним*, стриманим (*обережним*) у вчинках, розумінні таємниці і вмінні її не виказувати. А ще *бистрий* – такий, що ніколи не відкладає справу на завтра, яку можна зробити сьогодні. Він завжди навчається чогось нового, прогнозує розвиток подій і власного життя.

Ступені учасника, розвідника і скоба вважались головними у пластовому навчанні. Їх наявність доводила, що член організації виконав пластові обов'язки, вказувала на розвиток певних умінь, які були необхідні як для особистого, так і для суспільного життя.

Як ступінь вищої досконалості О.Тисовський пропонував почесні титули: «Гетьманський пластун – скоб» та «Почесний пластун», які присвоювались після складання «...іспитів умілостей». В якості почесних іспитів для пластунів (II-ої і I-ої кл.), пропонувалося: вміти вислати і відбити документи (депеші) азбукою Морзе (20 букв на хв.) і семафором (40 букв на хв.), а також скласти іспити з рятівництва, плавання (*треба переплисти добре 1 км. і вміти виконати скок в воду на ноги і на голову*) слідження і фотографування (*треба виконати власноручно 12 світлин з життя звірят у дикім стані, які кандидат сам підглянув – О.Тис*), приготування їжі (*що вміє варити і як слід прилаштовувати звичайні страви, з певного ремесла у присутності людей виготовити показовий виріб (...виконати при свідках показову працю – О.Тис)*.

Почесні іспити дозволялося складати з різних галузей знань, які мають практичну спрямованість і вартість. Назву «Гетьманський Пластун – Скоб» одержує пластун, який здав шість почесних іспитів, домігся геройської перемоги або прославив улад (*...довершив якогось геройського пластового діла, чим придбав славу цілому пластовому уланові – О.Тис*). Основна їх мета полягала в тому, щоб підготувати молодь з різних галузей знань і професій, які б водночас мали практичне значення у повсякденному житті, давали можливість бути успішним, підприємливим

Висновки... Олександр Тисовський (1886-1968) – один із фундаторів української національної організації «Пласт». На початку ХХ ст. на основі осмислення виховної роботи гімназії, де він працював, та досвіду скаутських організацій країн Європи, створив пластовий гурток, розробив статут і основні принципи роботи «Пласту». На противагу П. Франку не підтримував ідею мілітарного розвитку «Пласту», надавав перевагу вихованню особистості на основі духовно-моральних цінностей та гуманітарних програм, спрямованих на саморозвиток.

Згідно з його концепцією в основу організації були закладені цінності, які впливали з ідеї вірності Богові та Україні. Присягаючи, пластун обіцяв досягти цього ідеалу, допомагаючи іншим, дотримуючись пластового закону і систематичної роботи на собою. За задумом автора юнак-пластун міг стати духовно зрілою особистістю, з активною громадянською позицією, за умови подолання як фізичних, так і духовних труднощів, оволодіння значною кількістю умінь, необхідних для успішного життя і розвитку людської спільноти.

У наш час творчий доробок О.Тисовського залишається майже невідомим для широкого загалу педагогічних працівників. Потребують більш детального вивчення його погляди на морально-етичні проблеми: обов'язку, доброго вчинку, правила поведінки серед людей і в природі, дружбу і життя в колективі, фізичне і духовне здоров'я, тощо.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Ред. газ. Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
2. Димид М. Релігійне виховання в Пласті / Михайло Демид [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/exclusive/raleidoscope/3392/>.
3. Звіт дирекції академічної гімназії за шкільний рік 1912/13 І. Др. Олександр Тисовський – Пласт в українських школах. П. Урядова часть – Директора. Накладом наукового фонду у Львові, 1913 з друкарні наукового товариства імені Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.plast.org.ua/about/history/beginningofplast/drot1965/>
4. Основоположник Пласту: До 80-річчя з дня народження професора д-ра Олександра Тисовського / уклад Теодор Данилів. – Мюнхен, 1966р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.plast.org.ua/about/history/beginningofplast/drot>
5. Савчук Б. Український пласт 1911-1939 / Б. Савчук. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 1996. – 264 с.
6. Сич О. Пласт: нарис витоків, історії, сьогодення / О. Сич. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1996. – 76 с.
7. Тисовський О. Життя в Пласті: посібник для українського пластового юнацтва / Д-р Олександр Тисовський. – [вид. п'яте]. – Львів : Україна, 2006. – 551 с.

Анотації

Н.В.Соловей

Ценности и организационные основы «Пласта» во взглядах Александра Тисовского (1886-1968)

В статье проанализированы взгляды Александра Тисовского относительно ценностей и организационных условий воспитания личности в украинской национальной скаутской организации «Пласт». В основу деятельности «Пласта» О.Тисовский взял идею верности Богу и Украине. Производными были моральные принципы: помогать другим и соблюдать пластовый закон. По мнению А.Тисовского достижения определенного идеала возможно благодаря работе над собой, преодолению физических и моральных препятствий, закаливанию воли и характера, исполнению своего долга. Краеугольными точками формирования нравственного сознания и ценностного отношения пластуна к себе, к людям и жизни в целом были законы «Пласта». В организационном отношении овладения законами основывалось на трех ступенях испытаний. В качестве ступеней высшего совершенства О.Тисовский предлагал титулы: «Гетманский пластун-скоб» и «Почетный пластун». Их цель состояла в том, чтобы подготовить молодежь из разных областей знаний и профессий, которые имели практическое значение в повседневной жизни, давали возможность быть успешным, предприимчивым, готовыми служить обществу и Отечеству.

Ключевые слова: Бог, Украина, пластовые законы, точность, вежливость, честь, ответственность, бережливость.

Summary

M.V.Solovey

Values and Organizational Principles of the «Plast» in Olexander Tysovsky's Views (1886-1968)

The article analyzes Olexander Tysovsky's views on values and organizational conditions of a personality upbringing in the Ukrainian scout organization «Plast». O.Tysovsky put the idea of loyalty to God and Ukraine to the basis of the «Plast» activity. The derivatives were moral principles: to help others and to comply with the laws of the «Plast». According to O.Tysovsky the achievement of a certain ideal is possible due to self-cultivation, overcoming of physical and mental obstacles, tempering the will and character, performance of his duty. The cornerstones of formation of «Plast» member's moral consciousness and the value attitude to themselves, people and life in general were the «Plast» laws. In organizational terms the mastery of the laws was based on three testing stages. As the highest degree of perfection O.Tysovsky proposed tytutyly «Hetman scout – skob» and «Honorary scout». Their goal was to prepare young people in different disciplines and professions that have practical importance in everyday life, given the opportunity to be successful, enterprising, and ready to serve the community and homeland.

Key words: God, Ukraine, Plast laws, accuracy, courtesy, honour, responsibility, economical habits.
Дата надходження статті: «1» жовтня 2013 р.

УДК: 373.5: 070 (091)

Ж.Г.СТЕЛЬМАШУК,
викладач
(м.Рівне)

Публікації в педагогічній пресі як джерело інформації про специфіку функціонування жіночих і чоловічих шкіл у 1943-1954 рр.

Стаття присвячена аналізу періодичної педагогічної преси як історичного джерела інформації про актуальні проблеми вітчизняної школи. Розкрито інформаційний потенціал педагогічної преси для формування об'єктивної думки дослідників про запровадження роздільного навчання у школах в 1943-1954 рр. На матеріалах провідних педагогічних журналів («Советская педагогика», «Радянська школа», «Народное образование» та «Начальная школа») шляхом критичного і порівняльного аналізу їх змісту висвітлено специфіку функціонування жіночих і